

ЛЕКЦІЯ 2

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ. ТИПИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У ФУНКЦІЙНОМУ СИНТАКСИСІ

План

1. Нове витлумачення словосполучення у функційно-категорійному синтаксисі.
2. Типи словосполучень за морфологічним вираженням компонентів.
3. Типи словосполучень за семантико-синтаксичними відношеннями між компонентами.
4. Прості (елементарні) й складні (неелементарні) словосполучення.

ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник]. – К. : Либідь, 1993. – С. 17–47.
2. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис : [підручник] / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. – К. : Знання, 2010. – С. 164–167.

Допоміжна

1. Арібжанова Ірина. Граматичний статус словосполучення / Ірина Арібжанова // Українське мовознавство. – 2009. – № 39. – С. 53–61(режим доступу: <http://www.philology.kiev.ua/php/1/6/zbirnyk39.pdf>).
2. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект / Анатолій Загнітко, Галина Миронова. – Brno : Masarykova univerzita, 2013. – 225 s. (режим доступу: <http://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/128790/monography.pdf>).
3. Загнітко А. П. Український синтаксис : навчально-практичний комплекс : [в 2 ч.] / А. П. Загнітко, М. О. Вінтонів, Л. В. Сегін. – 2-ге вид., доповн. – Донецьк–Слов'янськ : Дон НУ, 2011. – 652 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
5. Плющ М. Я. Системна організація граматичної будови української мови. Таблиці. Схеми : [навч. посіб.] / М. Я. Плющ, О. Ю. Грипас. – К. : Видавничий дім «Слово», 2015. – 264 с.
6. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
7. Українська мова : Енциклопедія / [редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – К. : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2007. – 856 с.

1. Нове витлумачення словосполучення у функційно-категорійному синтаксисі

І. Р. Вихованець пропонує нове витлумачення цієї синтаксичної одиниці, згідно з яким словосполучення утворюють тільки такі поєднання слів у реченні, які пов'язані між собою сурядним або підрядним прислівним валентно не зумовленим зв'язком.

За такого розуміння словосполучення можна вичленувати тільки в ускладнених простих реченнях.

Словосполученнями не є поєднання підмета з присудком, опорного слова із валентно зумовленим залежним компонентом, детермінанти теж не входять до складу словосполучень. Наприклад, за І. Вихованцем, у реченні *Увечері Олег провів Ольгу на вокзал* немає жодного словосполучення.

2. Типи словосполучень за морфологічним вираженням компонентів

Сурядні словосполучення класифікують за обома компонентами:

іменникові: *братів і сестер; не трав, а квітів;*

прикметникові: *красивий і розумний;*

числівникові: *двох чи трьох;*

займенникові: *її і його;*

дієслівні: *читала й занотовувала;*

прислівникові: *красиво й велично.*

Підрядні словосполучення класифікують за морфологічним вираженням головного компонента або обох компонентів.

За головним компонентом:

іменникові: *зелений луг;*

прикметникові: *дуже блідий;*

дієслівні: *говорити швидко;*

прислівникові: *прикро до сліз.*

За обома компонентами:

іменниково-прикметникові: *широка дорога;*

іменниково-прислівникові: *дорога ліворуч;*

іменниково-числівникові: *трьом подругам;*

іменниково-інфінітивні: *команда наступати;*

прикметниково-прислівникові: *надзвичайно гарний;*

дієслівно-прислівникові: *працювати наполегливо.*

3. Типи словосполучень за семантико-синтаксичними відношеннями між компонентами

Сурядні словосполучення:

єднальні: *полів і дібров;*

протиставні: *красивий, але непривітний;*

розділові: *дощу чи снігу;*

градаційні: *не тільки красивий, але й талановитий.*

Підрядні словосполучення всі означальні, але умовно можна виділити дві підгрупи:

атрибутивні (відношення ознаки до предмета): *стародавнє місто, своєю дорогою, прочитана книжка, аудиторії університету, палац із криги, людина в капелюсі; прихід подруги; бажання вчитися, уміння малювати, кава по-турецьки;*

означально-обставинні: *співати голосно, вишивати хрестиком* (якість дії, спосіб дії); *надзвичайно корисно, дуже добрий* (міра і ступінь вияву ознаки).

4. Прості (елементарні) й складні (неелементарні) словосполучення

Прості (елементарні) словосполучення зазвичай складаються з двох мінімальних синтаксичних одиниць, поєднаних підрядними або сурядним зв'язком: *сиві тумани, холодні вечори, праця вчителя, лан пшениці, низько кланяюсь, уклінно дякую; батько й мати; то дощ, то сніг; буду працювати наполегливо; зробив курям на сміх.*

Складні (неелементарні) словосполучення являють собою різні об'єднання елементарних словосполучень і складаються мінімально з трьох компонентів:

підрядні: *красивий червоний тюльпан, медовий запах акації, дуже добре відомий, тонкий запах скошеної трави,*

сурядні: *читають, малюють і пишуть; то дощ, то сніг, то вітер;*

з сурядним і підрядним зв'язком: *шум вітру й дощу, біла троянда й червоний піон.*